

GENİŞLEME, MALİ YARDIM VE EKONOMİK BÜYÜME PERSPEKTİFLERİNDEN AB'NİN İLK DÖRT GENİŞLEMESİNİN ANALİZİ

Mehmet YİĞİT*, Hüsamettin İNAÇ** ve Ümit GÜNER***

Özet

Bu çalışma, AB'nin genişlemesi ve sağladığı mali yardımların üye ülkelerin ekonomik büyümelerine etkili olduğu argümanından hareket etmektedir. Yaptığımız ekonometrik analiz bu tezi doğrulamış ve genişlemelerin ekonomik büyümeleri tetikleyen bir faktör olduğunu ortaya çıkartmıştır. Genişleme süreci kapsamında ilk dört genişleme esas alınmış, kurucu ilk altı üye ve son iki genişleme dalgasına dahil olan 12 üye kapsam dışında tutulmuştur. Bunun nedeni; son üye ülkelerin ekonomik verilerinin henüz anlamlı ve tutarlı bir analiz çerçevesi oluşturacak kadar mali yardım hususunda uzun bir zaman serisine sahip olmamasıdır. Bu makale, mali yardımların içeriği ve prosedürüne yoğunlaşmaktan ziyade, ortaya çıkarttığı büyüme olgusu üzerine odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik büyüme, AB genişlemesi, mali yardımlar

The Analysis of The EU's First Four Enlargement Within The Perspectives of Enlargement, Financial Aids and Economic Growth

Abstract

This study depends upon the argumentation that the EU enlargement and its financial aids affects the economic growth of the member states and aims to display the correlation between the enlargement and the economic growth by means of the econometric analysis. In the referential framework, the first enlargement waves have been considered and the founding six member states and 12 members whose inclusions had been realized in previous two waves have been excluded. The main reason of so-called exclusion is lack of the time series for the financial aids adequate to constitute a significant and coherent analytical framework. This article prefers to focus on the growing affect of the enlargement instead of the nature and the procedure of the financial aids.

Key words: Economic growth, EU enlargement, financial aids

* Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası İşkiler Bölümü

** Yrd.Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi ,İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

*** Dr., Dumlupınar Üniversitesi ,İİBF, İktisat Bölümü

GİRİŞ

Dünya ekonomi tarihinde şimdiye kadarki ekonomik entegrasyonlar içinde, en ileri düzey olan, ekonomik birlik düzeyine ulaşmış olan Avrupa Birliği, süreç olarak 1951 Paris Antlaşmasıyla başlamıştır. AB, her bir aşamasında çeşitli uyum sorunları yaşanmış olmakla birlikte, 2006 yılı itibariyle 5 kez genişleme süreci yaşamıştır. Çalışmamız, AB'nin genişleme sürecinden yaşanan uyum sorunlarına yönelik gerek üyelik öncesi ve gerekse de üye ülkelere yaptığı ekonomik yardımları konu edinmiştir. Bu kapsamda yapacağımız ekonometrik inceleme sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak, AB'nin üye ülkelere yaptığı mali yardımların söz konusu ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılacaktır. Bu etki aynı zamanda araştırmamızın problemini oluşturacaktır.

Araştırmamıza konu olan ülkeler itibariyle, AB'den sağlanan mali yardımların miktarı ilgili dönem içeren yaklaşık 250 milyar Euro'luk bir ekonomik büyüklüktür. Bu Ekonomik kaynak ilgili dönem ve programlar itibariyle tüm üye ülkelere sağlanacak toplam rakam olup büyük bir kısmı Yapısal Fonlar'dan oluşmaktadır. AB'nin sağladığı bu destekler Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF: European Regional Development Fund), Avrupa Sosyal Fonu (European Social Fund), Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund), Balıkçılık Fonu(FIFG: Financial Instrument for Fisheries Guidance) ve Uyum Fonu (Cohesion Fund) tarafından yürütülmektedir ([http 1](http://1) erişim:29.12.2006).

AB'nin mali yardımların ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine ilişkin yapılan araştırmada, 17 Aralık 2005 itibariyle Türkiye'nin de bir parçası olduğu AB'nin genişleme sürecinin ülke ekonomilerinin büyümeleri üzerindeki etkileri hakkında tespitlerde bulunmaktır. Bu çerçevede, incelenen ülkelerin ekonomik büyümeleri ile ilgili literatür incelemesinde ortaya çıkan hususlarla ne ölçüde uyduğunun değerlendirilmesi de amaçlanmıştır. Çalışmanın, AB'nin mali yardımları konusundaki bilgi birikimi, araştırma ve uygulama çabalarına önemli bir katkı sağlama hedefine de hizmet edeceği söylenebilir.

1.AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEME SÜRECİ

1.1.Birinci Genişleme (İngiltere, İrlanda ve Danimarka)

İngiltere üyelik için ilk başvurusunu 1961 yılında Norveç ve İrlanda ile birlikte yapmasına rağmen, özellikle Fransa Cumhuriyeti Başkanı General Gaulle'nin etkisiyle, sonuca ulaşmamıştır. Ancak İngiltere, 11 Mayıs 1967 tarihinde, AT'na katılmak için tekrar başvuruda bulunmuştur.İngiltere'nin üyelik başvurusunu, İrlanda, Danimarka ve Norveç'in başvuruları izlemiştir.Ancak, General de Gaulle, İngiltere'nin AT'na katılma isteğini kabul etme konusundaki olumsuz tutumunu sürdürmüştür. Bununla birlikte, Komisyon, İngiltere, Danimarka, İrlanda ve Norveç'in AT'na üyelik başvuruları konusunda görüşünü 13

Eylül 1967 tarihinde bildirmiştir. Konsey, 22-23 Temmuz 1969 tarihlerinde gerçekleştirdiği toplantıda, Komisyonun anılan ülkeler ile ilgili görüşünü güncelleştirmesini talep etmiş ve Komisyon, 1 Ekim 1969 tarihinde görüşünü güncelleştirmiştir. 30 Haziran 1970 tarihinde ise, aday ülkeler ile katılım müzakereleri Lüksemburg'da başlamış ve Danimarka, İrlanda ile İngiltere 1 Ocak 1973 tarihinde AT'na katılmıştır (Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 1973).

1.2. İkinci Genişleme (Yunanistan)

İkinci genişleme dönemi, Yunanistan'ın "Albaylar Cuntası (1967-1974)", İspanya'nın "Franco Rejimi (1939-1975)" ve Portekiz'in ise "Salazar Rejimi (1932-1968)"nden sonra demokrasiye geçişleri, özellikle demokrasiyi yaşatma çabalarının bir sonucu olarak, AT'na ayrı ayrı üyelik başvuruları ve bu başvuruların, esasen siyasi gerekçelerle AT tarafından desteklenmesi ile, anılan ülkelerin AT'na katılmaları ile tamamlanmıştır. Demokratik sistemlerini oturtarak, 70'li yıllarda Topluluğa adaylık başvurusu yapan Yunanistan 1981 yılında, askeri yönetimlerin ekonomi politikalarının başarısızlığa uğraması, siyaseten de barış ve huzuru sağlayamaması üzerine AT'ne yönelmiştir (Acar, 2006). Yunanistan AT'ye girdikten sonra hızla demokrasisini iyileştirir, terör sorunlarını çözer ve zenginleşirken Türkiye, askeri darbelerin ve ekonomik ve siyasi krizlerin girdabına girmiştir.

1.3. Üçüncü Genişleme (İspanya, Portekiz)

Portekiz ve İspanya da 1986 yılında Topluluğa katılmıştır. İkinci genişleme dönemi ilk döneme göre daha sancılı geçmiştir. Çünkü yeni üye devletlerle eski 9 üye devlet arasında sosyal ve ekonomik çok fark vardır. Genişleme gerek Topluluk gerekse yeni üyeler açısından başlangıçta üzerinde durulmaya değer sıkıntılar getirirse bile; uzun vadede entegrasyonu teşvik edici bir gelişme olarak görülmektedir (Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 1985). Her iki ülke de AT'ye girmeden önce demokrasiden yoksun ve yoksul ülkeler iken çeşitli kaos ve kargaşa zemini içinde zorluklarla yüzleşiyor idiler. Özellikle İspanya faşist diktatörlük yönetiminin etkisi altında kalmış, ayrılıkçı ETA örgütünün gerçekleştirdiği terörist eylemlerden dehşete düşmüş bir ülke idi. Kendilerine ekonomik ve siyasi bağlamda çok benzeyen ve bir Akdeniz ülkesi olan Yunanistan'ın AT'ye katılmış olması bu iki ülke için de büyük bir motivasyon kaynağı oldu. AT açısından bu iki ülkenin katılımı genişleme açısından çok şey ifade etmekteydi. Şöyle ki; Fransa'nın güneyindeki İspanya ve Portekiz'in Topluluğa katılması ekonomik anlamda pazarın genişlemesi ve hem de Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın zaten AT üye olması nedeniyle, Akdeniz sahili boyunca güney kanadının sağlama alınması açısından büyük bir önem taşıyordu. Bu iki ülkenin çok kısa sürede Toplulukla bütünleşmesinin ardında yatan en önemli nedenler bunlardı.

1.4. Dördüncü Genişleme Dalgası (Avusturya, İsveç ve Finlandiya)

Avrupa Birliği'nin en kolay gerçekleştirdiği genişleme dönemidir. Avrupa Ekonomik Alanı (EFTA) üyesi 3 gelişmiş ülkenin üyeliği Avrupa için tek Pazar olmanın sağlayacağı avantajın yanı sıra söz konusu ülkelerin ekonomik açıdan uyum sorunu olmaması sürecin kısa ve rahat olmasına önemli etkide bulunmuştur. Sonuç olarak 1 Ocak 1995'te Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın katılımıyla AB sınırlarını Kuzey Buz Denizi'ne kadar genişletmiştir (Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 1994). O güne kadar AT olarak bilinen Örgüt Maastricht Anlaşması'yla beraber AB'ye dönüşmüş dolayısıyla, AT'ye katılım yerini AB'ye katılıma bırakmıştır.

Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın katılımıyla AB Doğu Bloğu çökmezden önceki dönemde Orta Avrupa ve İskandinavya'ya doğru son genişlemesini yapmıştır. Bu arada 1972'de ilk kez AT üyeliğini halk oylaması sonucu reddeden Norveç, 1994 yılında AB'ye katılımı yine halkoylaması sonucu, %52'lik hayır oyuyla ikinci kez reddetmiştir.

1.5. Beşinci Genişleme (GKRY, Malta, Macaristan, Polonya, Slovakya, Letonya, Estonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya)

Beşinci genişleme dalgasında, Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra AB'nin bu ülkelerle entegrasyon süreci bu ülkelerin pazar ekonomisine geçişini kolaylaştırmak amacıyla kredi sağlayacak olan Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın (EBRD) kurulmasıyla başlamıştır. Bunu takiben bu ülkelerle ilişkilerin temel mali mekanizmasını teşkil edecek ve söz konusu ülkelerin ekonomik açıdan yeniden yapılandırılmasını sağlayacak şekilde geniş bir çerçevede hazırlanmış olan PHARE programı oluşturulmuştur. Soğuk savaşın bitmesiyle daha önce Sovyet hegemonyası altında olup da, 1980'lerin sonunda SSCB'nin dağılmasıyla serbest kalan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri AB'nin yeni genişleme sürecini oluşturmuştur. Sovyet Bloğu'nun çökmesi üzerine AB stratejik hesaplarını yeniden yapmış, Sovyet nüfuzunun çekildiği alanları hızla doldurmaya karar vermiştir. Bir yandan Balkanlar'da karmaşa ve çatışma yaşanırken aynı dönemde, 1990'lı yılların ilk yarısında, AB ile Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle (Malta ve Güney Kıbrıs da eklenerek) önce ortaklık, ekonomik işbirliği veya "Avrupa" anlaşmaları imzalanmış, 1994-96 döneminde bu ülkelerden gelen Birliğe katılım müzakereleri başlatılmıştır. Farklı ülkeler farklı tarihlerde olmak üzere 2001-2002 yılları arasında müzakereler sona ermiş ve şu an 10 ülkenin 2004 yılında AB'ye katılması kararlaştırılmıştır: Çek Cumhuriyeti, Estonya, G. Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya, Slovakya. Böylece 1 Mayıs 2004'te AB 25 üyeli siyasal ve ekonomik bir entegrasyon halini almıştır (Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 2003).

2.AMPİRİK ÇALIŞMA

Çalışmamıza gerek iktisadi gerekse de ekonometrik analiz yönünden ışık tutması açısından Sciencedirect ve J-Store gibi, yerli ve yabancı, veri tabanları kullanılarak araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucu, AB'nin üyelik sürecinin ekonomik büyüme üzerine etkilerini inceleyen ampirik çalışmaların yanında, IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi ülkelere uluslar arası mali yardım sağlayan kuruluşlardan sağlanan mali yardımların, ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerindeki etkileri inceleyen ampirik çalışmalar, tespit edilmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde büyük bir çoğunluğun, konunun özelliği itibariyle, panel veri analizi kullanılarak yapıldığı ve elde edilen çok farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Aşağıda panel veri analizinin kullanıldığı bu çalışmaların önemlileri üzerinde durulacaktır. Landau'nun(1995) (1950 - 1990) yıllarını kapsayan ve panel veri analizi kullanarak yaptığı araştırmada, incelenen 17 OECD üyesi ülke olmakla birlikte, kullanılan değişkenler itibariyle, AB üyelik sürecinin ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Baldwin ve Seghezza'nın (1996) (1971 - 1990) yıllarını kapsayan ve panel veri analizi kullanılarak yaptığı araştırma ilgili dönem itibariyle AB üyesi ülkeler incelenmiştir. Kullanılan değişkenler itibariyle, özellikle sağlanan yüksek faktör verimliliği sonucu , AB üyeliğinin ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde pozitif etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Mosley'in (1980) (1969 - 1977) yıllarını ve 83 ülkeyi kapsayan, panel veri analizi kullanılarak yaptığı çalışmada, dış yardımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir. Italianer'in (1994) (1961 - 1992) yıllarını ve çeşitli ekonomik entegrasyonlar bünyesindeki 18 ülkeyi kapsayan araştırmada, panel veri analizi kullanılarak ekonomik entegrasyonların ve dış ticaretin serbestleşmesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Papanek'in (1973) (1960 - 1970) yıllarını ve 51 az gelişmiş ülkeyi kapsayan çalışmasında, panel veri analizi kullanılmış ve dış yardımların ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Vanhount'un (1999) (1973 - 1984) yıllarını ve 23 OECD üyesi ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve AB üyeliğinin ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde pozitif veya negatif yönde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Vamvakidis'in (1999) (1950 - 1992) yıllarını ve AB üyesi ülkelerini kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve bölgesel entegrasyonlara katılmanın ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde çok az ve görece olarak pozitif etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Brodzicki'nin (2002) (1960 - 1999) yıllarını ve 20 ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve yapılan analizde sonucunda AB üyeliğinin ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı çıkmadığı görülmüştür. Kaitila'nın (2004) (1960 - 2002) yıllarını ve 15 AB üyesi ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve AB üyeliğinin ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Kaitila'nın (2005) (1993 - 2002) yıllarını ve 8 CEEC üyesi ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve AB üyeliğinin ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Altın ve Diğerleri'nin (2006) (1970 – 2004) yıllarını ve 15 AB üyesi ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve AB üyeliği sürecinin ülkelerin ekonomik büyümeleri ve dış ticareti üzerinde etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Durbarry ve diğerlerinin (1998) (1970 – 1993) yıllarını ve gelişmekte olan 68 ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkelere yapılan mali yardımların ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Beuran'ın (2002) (1990 – 2000) yıllarını ve 25 Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesini kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkelere yapılan mali yardımların ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Easterly'nin (2003) (1970 – 1997) yıllarını ve 88 ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkelere yapılan mali yardımların ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir. Moreira'nın (2003) (1970 – 1998) yıllarını ve 48 gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkelere yapılan mali yardımların ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Dowling ve Hiemenz'in (1983) (1968 – 1979) yıllarını ve 52 Asya ülkesini kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkelere yapılan mali yardımların ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Baillu'nun (2000) (1975 – 1995) yıllarını ve 40 gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkelere yapılan mali yardımların ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir. Yalçın'nın (2005) (1982 – 2003) yıllarını ve 31 gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmasında panel veri analizi kullanılmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkelere verilen dış kredilerin ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

2.1.Veriler Ve Değişkenlerin Tanımlanması

Bu çalışmada kullanılan veriler Dünya Bankası (World development Indicators(WDI)), IMF (International Financial Statistics(IFS)) ve AB Eurstat'ın veri tabanlarından alınmıştır. Ayrıca verilerin birimleri ve modelde kullanılan son hale gelene kadar geçirdiği işlemler süreci her bir verinin ait olduğu değişkenin açıklandığı değişkenlerin tanımlanması başlığı altında açıklanacaktır.

Bu çalışmada dokuz ülkenin verileri analiz edilecektir. Analizin örneklemini oluşturan ülkeler İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, Portekiz, İspanya, Avusturya, Finlandiya ve İsveç'tir. Ülkelerin seçimindeki temel belirleyici

AB'nin üye (sadece üyelik sürecinin tamamlamış) ülkelere yaptığı mali yardımlar olduğundan AB üyesi ülkeler içindeki kurucu ülkeler ve beşinci genişleme ile birlik bünyesine giren ülkeler analiz dışında tutulmuştur. Beşinci genişleme ülkelerinin analize alınmamasının sebebi söz konusu ülkelerin üyelik süreçlerinin 2004 yılında tamamlanmasından dolayı 2006 yılı itibariyle ekonometrik bir analize konu olabilmelerinin imkansız oluşudur.

Yukarıda sayılan analize dahil edilen ülkelerin bazıları, gelişmiş, bazıları mali yardımların etkilerinin incelendiği 1995-2004 döneminde gelişmekte olan ama günümüzde gelişmiş, bazıları ise gelişmekte olan ülkelerdir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki bu farklılık, aynı zamanda analizimizin temel araştırma problemlerinden olan mali yardımların ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin ülkeden ülkeye farklılık gösterip göstermediği hususuna, bulguların anlamlılığı açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmada söz konusu ülkelerin 1995-2004 yılları arasındaki 10 yıllık verileri incelenecektir. Analiz için bu yılların verilerinin seçilmesinin sebebi, analize konu olan ülkelerin AB'den üye ülkelere sağlanan yardımları almaya başlama tarihleridir. Ancak bu ülkeler incelendiği zaman ülkelerin üyelik süreçlerinin tamamlama tarihleri açısından ciddi farklılıklar ortaya çıkacaktır. Nitekim bunlardan en erken olanı İngiltere, İrlanda ve Danimarka için bu tarih 1973 iken en sonuncusu olan İsveç, Avusturya ve Finlandiya için 1995'tir. Bu bağlamda analizimizi 1995 yılından önce başlatmamız durumunda kayıp verilerden kaynaklan istatistiksel sorunlarla karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır. Bu yüzden analizimize konu olan ülkeler açısından AB'ye en son üyelik tarihi olan 1995 yılından itibaren veriler alınmıştır. Bu sayede de kullanılan ekonometrik modellerde kayıp veri sorunu yaşanmamıştır.

2.2. Değişkenler

Ekonomik büyümede AB'nin mali yardımlarının etkisini değerlendirme amacıyla yapılan bu analizde toplam sekiz bağımsız değişken kullanılmıştır. Değişkenlerin belirlenmesi için çalışmanın literatür taraması kısmında ayrıntılı olarak incelenen uluslar arası bilimsel yayınlardaki modellerin yanında, Barro (1991- 1995), Fischer (1991 – 1993) ve Easterly (1993) büyüme modellerindeki değişkenler temel alınmıştır. Bu modellerde sıklıkla rastlanan parasal değişkenlerden M2 para arzı değişkeni incelenen ülkelerin büyük çoğunluğunun 2000 yılı itibariyle parasal birlik sürecine girmelerinden dolayı farklılıklarının olmaması kayıp veri sorununu getireceğinden analize dahil edilmemiştir.

Ayrıca kullanılan ekonometrik modellerden dolayı kullanılacak değişken sayısı da sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Nitekim ilerleyen bölümlerde de bahsedileceği gibi bazı testlerin uygulanması için kullanılacak değişkenlerin sayısı gözlem sayılarından az olmaması sınırlılığı söz konusudur. Modele dahil edilen

değişkenler aşağıdaki gibi olup araştırmanın denklemi uygulanacak her bir modele uygun olarak araştırmanın yöntemi kısmında verilecektir.

Barro (1991- 1995)'in modeli temel alınarak ve dengeli panel veri kullanılarak aşağıdaki tek (3.1) ve çok (3.2) değişkenli sabit etkiler modeli (Fixed Effect model:FEM).

$$growth_{it} = \beta_{1i} + \beta_2 Laid_{it} + u_{it} \quad (3.1)$$

$$growth_{it} = \beta_{1i} + \beta_2 Laid_{it} + \beta_3 gdp\ sup_{it} + \beta_4 nasavu_{it} + \beta_5 eximp_{it} + \beta_6 gpcf_{it} + \beta_7 inf_{it} + \beta_8 netcap_{it} + \beta_9 ggfce_{it} + u_{it} \quad (3.2)$$

ve aşağıda tek (3.3) ve çok (3.4) değişkenli Tesadüfi Etki Modeli (Random Effect Model: REM) kullanılmıştır.

$$growth_{it} = \beta_{1i} + \beta_2 Laid_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (3.3)$$

$$growth_{it} = \beta_{1i} + \beta_2 Laid_{it} + \beta_3 gdp\ sup_{it} + \beta_4 nasavu_{it} + \beta_5 eximp_{it} + \beta_6 gpcf_{it} + \beta_7 inf_{it} + \beta_8 netcap_{it} + \beta_9 ggfce_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (3.4)$$

it alt indisi ilgili değişkenin i 'inci ülke için t yılındaki değerini ifade etmektedir. ε_i ülkeye özgü modelde içerilmeyen açıklayıcı faktörlerin etkisini göstermektedir. u_{it} regresyon modelinin hata terimidir.

- GROWTH: Araştırmamızın bağımlı değişkeni olmakla birlikte ekonomik büyümeyi ifade eder. World Development Indicators'tan alınmıştır.
- LAİD: Toplam yardımları ifade etmekle birlikte araştırmanın temel problemi olan AB'nin üye ülkelere yaptığı yardımların toplamını gösterir. Toplam yardımların hangi alt kalemlerden oluştuğu ve AB'nin hangi kurumları bünyesinde nasıl tahsis edildiği, ikinci bölümde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu değişkene ait verilerin ülke ekonomileri içindeki ağırlıklarının farklılığından dolayı toplam değerlerinin, ilgili ülkelerin gayri safi milli hasıllarına oranlanmış hali alınmıştır. Ayrıca veriler AB'nin resmi istatistik kurumu olan Eurostat'ın internet sitesinden alınmış ve yukarıda sözü edilen oranlama işlemleri (diğer tüm değişkenlerde olduğu gibi) bu kurum tarafından yapılmıştır. Bununla beraber araştırmaya dinamiklik kazandırması adına verilerin yukarıda sözü edilen

modellerdeki gibi (t-1) değerleri analizde kullanılmıştır. Bağımlı değişkeni (ekonomik büyüme) pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir.

- GGDSUP: Kamu kesimi dengesi (general government deficit and surplus) kamu kesimine ait net kamu kesimi borçlanması, çeşitli kamu kesimi gelirleri, borç geri ödemeleri, amortismanlar gibi birtakım kamu gider ve gelir farklarının oranlanması sonucu elde edilen değerlerden oluşur. Analizimizde kullandığımız bu verilerde Eurostat ve WDI'nın internet sitesinden alınmış olup yine bu site tarafından ilgili ülkelerin gayri safi milli hasıllarına oranlanmış şekliyle modele alınmıştır. Bağımlı değişkeni pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir.
- INF: Ülkelerin ilgili yıllardaki enflasyon oranlarını gösterir. Araştırmada kullanılan makroekonomik parametrelerdeki reel değişimin elde edilmesi amacıyla modele dahil edilmiştir. Bu değişkenin bağımlı değişkenle ilişkisinin negatif yönde olacağı beklenmektedir.
- EXIMP: Ülkelerin ilgili yıllardaki mal ve hizmetlerine yönelik net dış ticaretlerinin yani ihracat ve ithalat farklarının gayrisafi milli hasıllarına oranlanmasından oluşan veri setini ifade eder. Yukarıda sözü edilen modellerde de analizlere dış açıklık oranı olarak dahil edilen dış ticaret veri setleri daha farklı şekillerde de oluşturulmuştur. Bu değişkenin bağımlı değişkenle ilişkisinin negatif yönde olacağı beklenmektedir.
- NSAV: Net tasarrufları ifade eder. Modele GSMH'a oranlanmış hali dahil edilmiştir. Ayrıca bu değişkenin bağımlı değişkenle ilişkisinin pozitif yönde olacağı beklenmektedir.
- GPCF: Toplam özel kesim sermaye hareketlerini gösterir. Modele GSMH'a oranlanmış hali dahil edilmiştir. Ayrıca bu değişkenin bağımlı değişkenle ilişkisinin pozitif yönde olacağı beklenmektedir.
- GGFCE: Kamu harcamalarını ifade eden bir veri setidir. Modele kamu harcamalarındaki oransal artışlarının hesaplanmış hali dahil edilmiştir. Bu değişkenin bağımlı değişkenle ilişkisinin pozitif yönde olacağı beklenmektedir.
- NETCAP: Ülkelerin ilgili yıllardaki net sermaye hareketlerini gösterir. Doğrudan sermaye yatırımları, portföy yatırımları da içerir. Bu değişkenin bağımlı değişkenle ilişkisinin pozitif yönde olacağı beklenmektedir.

2.3 Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde ampirik çalışmamızın inceleme tekniği olan panel veri analizi tanıtılarak bu kapsamda yapılan Fixed Effects (FEM) ve Random Effects (REM) testlerine ilişkin tahmin süreçleri incelenecektir. Çalışmamıza ilişkin literatür taramasının yapıldığı bölümden de kolayca anlaşılacağı gibi, mali yardımlar ve başta uluslararası sermaye hareketleri olmak üzere pek çok ekonomik parametrenin, ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde etkilerini inceleyen ampirik çalışmalarda panel veri analizi yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Zaman serileri ve yatay kesit verilerini bir arada bulunduran panel veri analizi, sadece zaman serileri veya yatay kesit verileri içeren analiz metotlarına göre birçok avantajı bulunmaktadır. Bunlar: Daha anlamlı ve daha doğru model parametreleri: Panel veri analizleri kesit veri analizlerine göre daha yüksek düzeyde serbestlik derecesi, daha az doğrusallık ve örnek değişkenliği içerir. Yatay kesit ve zaman serisi analizlerine göre insan davranışlarından kaynaklanan karmaşıklığı azaltma konusunda daha yüksek kapasitesi vardır. Grupla arasındaki heterojenlik etkileri daha kolay kontrol edilebilir. Dinamik ilişkileri daha kolay ortaya çıkarır. Açıklayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantıyı azaltmaya imkan vermesi. Analizden çıkarılan verilerin etkilerinin kontrol edilmesi daha kolaydır (Hsiao, Yayınlanacak,s.4-7). Tekrar eden yatay kesit gözlemleri kullanıldığından, değişim dinamikleri üzerinde araştırma yapmak için daha uygun bir yöntemdir (Gujirati, 2003,s.683).

3.SONUÇ

Regresyon sonuçları tablo 1. ve 2.'de rapor edilmiştir. Tablo 1. tek değişkenli model sonuçlarını verirken Tablo 2 çok değişkenli model sonuçlarını rapor etmektedir. Model 1 sütunları Sabit Etkiler Modeli (FEM) iken, Model 2 sütunları Tesadüfi Etkiler (REM) modelidir. Ayrıca Tablo 1. ve 2. FEM ve REM modellerinden hangisinin seçilmesi konusunda yol gösteren Hausman Test İstatistiklerini rapor etmektedir.

% 5'lik anlam düzeyinde Hausman Test İstatistikleri sonuçları REM Modellerinin kullanılmasını önermektedir. Bu nedenle regresyon sonuçlarının yorumlanmaları çok değişkenli REM modelinin sonuçlarına dayandırılarak yapılacaktır.

Tablo 1.: Tek Değişkenli FEM ve REM Modeli Tahmin TONUÇLARI

	Model 1(FEM)	Model 2(REM)
Sabit Terim		2.954
Standart Hata		0.788
P-Değeri		0.000
Laid	0.544	0.539
St. Hata	0.618	0.569
P-Değeri	0.382	0.344
Gözlem Sayısı	90	90
R-Kare	0.885	0.014
Hausman Test İstatistiği	0.001	0.001
Hausman P-Değeri	0.984	0.984

Tablo 2.: Çok Değişkenli FEM ve REM Modellerinin Tahmin SONUÇLARI

	Model 1(FEM)	Model 2(REM)
Sabit Terim		-0.417
St. Hata		0.928
P-Değeri		0.655
Laid	1.507	1.301
St. Hata	0.558	0.487
P-Değeri	0.009	0.009
Gdpsup	0.041	0.036
St. Hata	0.083	0.074
P-Değeri	0.622	0.631
nsav	0.448	0.455
St. Hata	0.109	0.078
P-Değeri	0.000	0.000
Eximp	-0.344	-0.270

St. Hata	0.112	0.082
P-Değeri	0.003	0.002
gpcf	-0.010	-0.005
St. Hata	0.004	0.004
P-Değeri	0.021	0.160
İnf	-0.401	-0.447
St. Hata	0.155	0.145
P-Değeri	0.012	0.003
Netcap	-0.000	-0.000
St. Hata	0.000	0.000
P-Değeri	0.731	0.568
Ggfce	0.090	0.117
St. Hata	0.062	0.061
P-Değeri	0.154	0.058
Gözlem Sayısı	90	90
R-Kare	0.931	0.42
Hausman Test İstatistiği	9.30	9.30
Hausman P-Değeri	0.157	0.157

Tablo 2.'de görüldüğü üzere, modellere ilişkin hemen hemen tüm değişkenlerin işaretleri beklenen şekilde olmuştur. Laid'in önündeki katsayı, daha önceki birçok çalışmada olduğu gibi, % 1 anlamlılık düzeyinde pozitif olarak bulunmuştur. İlgili ülkelerin AB'den aldıkları mali yardımlarla, ekonomik büyüme oranları arasında doğru yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. growth ile ggdsup, gpcf ve netcap arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

nsav ve ggfce değişkenlerinin önlerindeki katsayıların işaretleri Model2(REM)'de beklenen pozitif işareti almış ve istatistiksel olarak %5 anlam düzeyinde anlamlı olarak bulunmuştur. Bu bulgu, ülkelerin net tasarrufları ve kamu harcamaları (%GSMH) oranları ile ekonomik büyüme oranları arasında doğru yönde bir ilişki olduğunu gösterir.

eximp ve inf değişkenlerinin önlerindeki katsayıların işaretleri Model2(REM)'de beklenen negatif işareti almış ve istatistiksel olarak %5 anlam düzeyinde anlamlı olarak bulunmuştur. Bu bulgu, ülkelerin enflasyon ve kamu harcamaları (%GSMH) oranları ile ekonomik büyüme oranları arasında ters yönde bir ilişki olduğunu gösterir.

Tablo 3.3.: Korelasyon Matrisi

	growth	Laid	gdpsup	nsav	eximp	gpcf	inf	netcap	ggfce
Growth	1	0.1164	0.1772	0.6582	0.0608	0.4966	0.0534	0.0125	0.4488
P-değeri		0.3006	0.1135	0.000	0.5896	0.000	0.6359	0.9119	0.000
Laid	0.1164	1	0.0271	-0.033	0.1226	-0.0024	0.0962	0.3928	0.0492
P-değeri	0.3006		0.8106	0.7699	0.2755	0.9833	0.3928	-0.0678	0.6624
Gdpsup	0.1772	0.0271	1	0.3654	0.6706	0.3396	-0.3372	0.0038	-0.0343
P-değeri	0.1135	0.8106		0.0008	0.000	0.0019	0.0021	-0.0343	0.7614
Nsav	0.6582	-0.033	0.3654	1	0.4184	0.5174	0.0543	0.192	0.2125
P-değeri	0.000	0.7699	0.0008		0.0001	0.000	0.6303	0.2125	0.0569
Eximp	0.0608	0.1226	0.6706	0.4184	1	0.0879	-0.4617	0.000	-0.2566
P-değeri	0.5896	0.2755	0.000	0.0001		0.4354	0.000	-0.2566	0.0207
Gpcf	0.4966	-0.0024	0.3396	0.5174	0.0879	1	0.2157	0.1762	0.3639
P-değeri	0.000	0.9833	0.0019	0.000	0.4354		0.0531	0.3639	0.0008
Inf	0.0534	0.0962	-0.3372	0.0543	-0.4617	0.2157	1	0.0013	0.2343
P-değeri	0.6359	0.3928	0.0021	0.6303	0.000	0.0531		0.2343	0.0353
Netcap	0.0125	-0.0678	-0.3178	-0.1465	-0.5041	-0.1518	0.3523	1	0.3046
P-değeri	0.9119	0.5473	0.0038	0.192	0.000	0.1762	0.0013		0.0057
Ggfce	0.4488	0.0492	-0.0343	0.2125	-0.2566	0.3639	0.2343	0.3046	1
P-değeri	0.000	0.6624	0.7614	0.0569	0.0207	0.0008	0.0353	0.0057	
Gözlem Sayısı	90	90	90	90	90	90	90	90	90

Ayrıca aşağıda Tablo 3.3.'te tüm değişkenleri içeren korelasyon matrisi verilmiş olup gözlem sayısı 90 olup kayıp veri bulunmamaktadır. Bağımlı değişkenle tüm değişkenlerin ve bağımsız değişkenlerin diğer tüm değişkenlerle ilişkileri ve anlam düzeyleri gösterilmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Mustafa (2006), *AB ve Türkiye Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz*, Orion Yayınlar, Ekim .
- ALTIN Onur ve Diğerleri, “AB Genişleme Sürecinin Üye Ülkelerin İktisadi Büyümesine Dış Ticareti Üzerine Etkileri: Panel Veri Analizi”, *TCMB*, 2006, (http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/O_Cakir-O_Altin-S_Demirci-H_Semiz.pdf, Erişim 2006).
- Avusturya, Finlandiya ve İsveç, Katılım Antlaşması,(1994), 28.08.1994 tarih ve C 241 Sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi.
- BAILLIU, JEANNINE N.,(2000) ” Private Capital Flows, Financial Development, and Economic Growth in Developing Countries.”, *Bank of Canada Working Paper*, No:1.
- BALDWIN R. E. ve SEGHEZZA E., (1996), “Growth and European Integration:Towards an Empirical Assessment”, *CEPR Discussion Paper*, Yıl: 1996, No:8, Washington, D.C., (www.cepr.org/pubs/dps/DP1393.asp Erişim 2006).
- BARRO, R. J.,(1991) “Economic Growth in a Cross Section of Countries”, *Quarterly Journal of Economics*, Sayı:106.
- BARRO, R. J. ve X. SALA-İ-MARTİN(1995), *Economic Growth*, McGraw-Hill, Inc.,New York.
- BEURAN Monica (2006),”Foreign Aid Effectiveness in Transition Countries” , University of Paris 1 Panthéon-Sorbonne., (<http://www.univ-paris12.fr/www/labos/gratice/Monica%20Beuran%20.pdf> Erişim).
- BRODZICKI T.,(2005), *New Empirical Insights into the Growth Effects of Economic Integration Within EU*, Fourth Annual Conference of the European Economic and Finance Society, Coimbra.
(<http://econwpa.wustl.edu:80/eps/it/papers/0505/0505014.pdf> Erişim 2006).
- Cheng HSIAO, “Panel Data Analysis — Advantages and Challenges”, *Sociedad de Estadística e Investigaci'on Operativa*, Yıl:000, Sayı:00, No:0.
- Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya ve Slovakya Katılım Antlaşması, 10 Nisan 2003, 23 Eylül 2003 Tarih ve L 236 Sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 2003
- Danimarka, İrlanda ve İngiltere Katılım Antlaşması, 27.03.1972 Tarih ve L 073 Sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 1973

- DOWLING Jr. ve Diğerleri,(1983) “Aid, Savings and Growth in the Asian Region.”, *The Developing Economies*, Yıl:1983, Cilt:21, No.1, 3-13.
- DURBARRY Ramesh ve Diğerleri,(1998) “New Evidence on the Impact of Foreign Aid on Economic Growth”, *The University of Nottingham*, Yıl:1998, No:8.
(<http://www.nottingham.ac.uk/economics/credit/research/papers/cp.98.8.pdf> Erişim 2006).<http://ec.europa.eu/int> (29.12.2006)
- EASTERLY, W. (1993), “How Much Do Distortions Affect Growth”, *Journal of Monetary Economics*, Yıl: 1993,Sayı: 32.
- EASTERLY William,(2003), “Can Foreign Aid Buy Growth?”, *Journal of Economic Perspectives*, Yıl:2003, Cilt:17, No:3.
- FISCHER, S.,(1991), “Macroeconomics, Development, and Growth”, *NBER Macroeconomics Annual Report*, 1991.
- _____,(1993), “The Role of Macroeconomics Factors in Growth”, *Journal of Monetary Economics*, Yıl: 1,Sayı: 32,
- GUJARATI D. N.,(2003), *Basic Econometrics*, Mc Graw Hill Companies, Inc, 4th Ed., London.
- ITALIANER A.,(1994) Whither the Gains From European Economic Integration, *Revue Economique*.
- LANDAU D. (1995), “The Contribution of the European Common Market To the Growth of its Member Countries”, *Weltwirtschaftliches Archiv*, Yıl:1995, Sayı:131(4).(<http://www.uni-kiel.de/IfW/pub/wa/wa.htm> Erişim 2006).
- KAITILA V., (2004),“Convergence of Real GDP Per Capita in the EU15; How Do The Accession Countries Fit In?”, *ENEPRI Working Paper*, Yıl: 2004, No. 25,
ENEPRI, Brüksel.(<http://www.enepri.org/Publications/WP025.pdf> Erişim 2006).
- KAITILA V., (2005),“Integration and Conditional Convergence In the Enlarged EU Area”, *ENEPRI Working Paper*, Yıl:2005, No. 31, ENEPRI, Brüksel.
(http://www.etsa.fi/files/1118_Dp935.pdf Erişim 2006).
- MOSLEY Paul, (1980), “Aid, Savings and Growth Revisited.”, *Bulletin of Oxford Institute of Economics and Statistics*, Yıl:1980, Cilt: 42, No: 2.
- MORIERA Sandrina Berthault, (2003), “Evaluating the Impact of Foreign Aid on Economic Growth: A Cross-Country Study (1970-1998)”, *15th Annual Meeting on Socio-Economic*, France.

- PAPANNEK Gustav F., (1973), "Aid, Foreign Private Investment, Savings, and Growth in Less Developed Countries.", *Journal of Political Economy*, Yıl: 1973 Cilt: 81, No:1.
- VAMVAKIDIS A.,(1999), "Regional Trade Agreements or Broad Liberalization: Which Path Leads to Faster Growth?", IMF Staff Papers, International Monetary Fund, Sayı:46(1),
(<http://www.imf.org/external/pubs/ft/staffp/1999/03-99/pdf/vamvakid.pdf> Erişim 2006).
- VANHOUDT P.,(2006) "Did the European Unification Induce Economic Growth? In search of Scale Effects and Persistent Changes", Weltwirtschaftliches Archiv., 1999 (http://gnu.univ.gda.pl/~brod/brod_wroc.doc Erişim 2006).
- YALÇIN Ebru,(2005), "İktisadi Büyüme ve Dış Krediler: Ampirik Bir Çalışma Uzmanlık Yeterlilik Tezi", TCMB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Yunanistan Katılım Antlaşması, 19.11.1979 Tarih ve L 291 Sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 1979 ve İspanya ve Portekiz Katılım Antlaşması, 15.11.1985 Tarih ve L 302 Sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi,1985